

**DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNDE 1950
GENEL SEÇİMLERİ VE SİYASİ PROPAGANDA:
ADANA (SEYHAN) ÖRNEĞİ**

THE 1950 GENERAL ELECTIONS AND POLITICAL
PROPAGANDA IN THE DEMOCRATISATION
PROCESS: THE CASE OF ADANA (SEYHAN)

Cengiz ŞAVKILI, Oğuz KÖSELER

18

DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNDE 1950 GENEL SEÇİMLERİ VE SİYASİ PROPAGANDA: ADANA (SEYHAN) ÖRNEĞİ

THE 1950 GENERAL ELECTIONS AND POLITICAL PROPAGANDA IN THE DEMOCRATISATION PROCESS: THE CASE OF ADANA (SEYHAN)

Anahtar Kelimeler:

1950 Genel Seçimleri
Propaganda
Adana
CHP
DP
MP

Keywords:

1950 General Elections
Propaganda
Adana
CHP
DP
MP

Cengiz ŞAVKILI¹, Oğuz KÖSELER²

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye’de demokratikleşme sürecinin kritik noktalarından biri olan 1950 Genel Seçimleri ve siyasi propaganda konusu, Adana özelinde incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan araştırmaya tabii tutulan Adana, Çukurova bölgesindeki verimli topraklar üzerine kurulu ve gelişmiş bir şehir olması dolayısıyla çalışma konusu olarak seçilmiştir. Çalışmada, 1950 Genel seçimleri üzerinden, siyasal davranışların sosyo-ekonomik temellere göre şekillendiği varsayımına yerel ve tarihsel bir dayanak sağlamak amaçlanmıştır. Bu noktada, Adana’da yerel düzeyde siyasi parti teşkilatlanmalarının önemi, partilerin seçim propaganda faaliyetleri, bölge halkının siyasi hayata bakış açısı ve partilere yaklaşımı, partilerin siyaseti ne şekilde toplumsallaştırdığı gibi konular araştırmanın problematik çerçevesini oluşturmuştur. Araştırmanın giriş bölümünde, genelden özele doğru bir bakış açısı çizmek amacıyla, seçimler, propaganda faaliyetleri kapsamında ele alınmıştır. Sonraki bölümlerde ise siyasi parti teşkilatlanmaları, partilerin seçim propaganda faaliyetleri, milletvekili aday tespitleri ve seçim sonuçları etrafına tetkik edilmiştir. Makalenin yazımında kullanılan Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi belgeleri, TBMM Arşivi, Adana yerel gazeteleri, ulusal gazeteler ve araştırma-inceleme eserler araştırmaya nitelik kazandıran başlıca kaynakları teşkil etmiştir. Ayrıca, seçmen ve seçmen davranışı açısından 1945 ve 1950 yıllarına ait nüfus sayımı ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından sağlanan bilimsel verilerden de son derece fayda sağlanmıştır.

ABSTRACT

In this study, the 1950 General Elections, one of the critical points of the democratization process in Türkiye, and the topic of political propaganda were examined with a specific focus on Adana. Adana was selected as the subject of this research due to its status as a developed city founded on the fertile lands of the Çukurova region. This study aims to provide a local and historical basis for the assumption that political behaviors are shaped by socio-economic foundations, using the 1950 General elections as a case study. Key topics explored within the research framework include the significance of local-level political party organizations in Adana, the election propaganda activities of the parties, the perspectives of the local population on political life and their approach to the parties, and how the parties socialized politics. In the introduction, elections and propaganda activities are discussed from a general-to-specific perspective. In subsequent sections, political party organizations, election propaganda activities, the selection of parliamentary candidates, and the election results are thoroughly examined in depth. The primary sources that enhance the quality of the research include documents from the Presidential State Archive, the Grand National Assembly of Türkiye Archives, local newspapers from Adana, national newspapers, and research publications. Additionally, significant insights have been gained from the 1945 and 1950 censuses and statistics, provided by the Turkish Statistical Institute, proved highly beneficial in analyzing voter behavior.

¹ Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, savkili67@ksu.edu.tr, 0000-0002-7083-7020.

² Doktorant, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, oguzzkoseler@gmail.com, 0000-0002-7934-1128.

Alıntılanmak için/Cite as:
Şavkılı C. ve Köseleler O.
(2025) Demokratikleşme Sürecinde 1950 Genel Seçimleri ve Siyasi Propaganda: Adana (Seyhan) Örneği, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34 (1), 298-312

GİRİŞ

Türkiye’de demokratik düzene geçişin önemli aşamalarından biri olan 1950 Genel Seçimlerine, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Demokrat Parti (DP), Millet Partisi (MP), ve Milli Kalkınma Partisi (MKP) katılmıştı. Ayrıca bu partilerin yanı sıra yalnızca İstanbul’da seçime katılan; Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi ve İşçi Partisi ile toplam yedi siyasi parti seçime katılmıştır (Büyüktolu, 2017, s.237). Seçimlere yedi parti katılmasına rağmen, rekabet büyük ölçüde CHP ve DP arasında geçmiştir. İki partinin oldukça yaygın bir örgütlenmeye sahip olması teşkilatları sürekli karşı karşıya getirmiştir. Millet Partisi ve Milli Kalkınma Partisi ise maddi imkânsızlıklar ve teşkilatlanmadaki yetersizliklerden dolayı pek fazla etkili olamamışlardır (Akıncı, 2021, s.96).

Seçim propaganda faaliyetlerinde CHP’nin en önemli kozu Cumhurbaşkanı İsmet İnönü olmuştur. İnönü önderliğinde gerçekleştirilen mitingler ve yurt gezilerinde CHP, çoğunlukla iktidar partisi olarak başarılı icraatlarına dikkat çekerek belirli vaatlerde bulunmuştur (Yılmaz, 2020, s.43-44). CHP’nin seçim öncesindeki vaatleri genel olarak; “CHP’nin yeniden seçilmesi halinde Altı Ok’un Anayasadan çıkarılacağı, ilk olarak köylerin durumunun gözetileceği ve köylülere tarım araçları sağlanarak ziraî ıslahat yapılacağı, İzmir, Samsun, İskenderun gibi bölgelerde yeni limanlar inşa edileceği, her şeyden önce istihsalin artması gerektiğinden hareketle pamuk istihsalinin ve hububat ekiminin arttırılacağı” gibi başlıklardan meydana gelmiştir (Cumhuriyet, 12-16-19 Nisan 1950, s.1, 26 Mart 1950, s.1). Seçim vaatleri hükümetin icraatlarını anlatan broşür, afiş ve beyanname gibi materyallerle de desteklenmiştir. Broşürler, Milli Eğitim ve İşçileri, Dışişleri ve Sağlık, Bayındırlık ve Ulaştırma, Maden, Ziraat, Sanayi, Ticaret ve Maliye gibi konuları kapsamıştır (Uyar, 2011, s.46-47). Daha çok miting ve toplantılarda kullanılan afişler ise genel olarak; “Muhalefet eşiği görür, uçağı görmez. Öküzü görür, traktörü görmez.”, “Dağılan çöker, daima bir daima toplu.”, “Seni senden, seni milletten, seni hükümetten soğutacak her telkine dikkat et. Bunda mutlaka fesatlık vardır.”, “İnkâr haksızlıktır, eser ortada.”, Ne mutlu Halk Partiliyim diyene.”, gibi sloganlarından oluşmaktaydı

(Vakit, 10 Mayıs 1950, s.1). Diğer taraftan, ülke çapında örgütlenen ve en güçlü muhalefet partisi konumuna erişen DP, 1950 yılına kadar belirli oranda seçmen kitlesinin desteğine erişmiştir (Burçak, 1979, s.199-200). DP kadroları, CHP’ye kıyasla daha genç, heyecanlı ve hırslı olmalarının yanında geleneksel kesimlere yakın olmalarından dolayı vatandaşların teveccühünü kazanmıştır (Yeşil, 2001, s.92; Akıncı, 2021, s.96). DP’li kurmaylar düzenlediği yurt gezilerinde stratejik hareket ederek, üslup, giyim ve hareket tarzları ile halktan biri gibi görünmüşlerdir. Dolayısıyla bu propaganda faaliyetleri ile geleneksel kesimlerin temsilciğini üstlendikleri izlenimini vermişlerdir. (Cumhuriyet, 29-30 Nisan 1950, s.5; 1 Mayıs 1950, s.5). DP’nin yürüttüğü propaganda faaliyetinde, iktidarın baskı ve seçim yolsuzluğuna dair konular sıklıkla gündeme getirilmiştir (Köseler, 2023, s.17). DP, CHP’yi demokrasi karşıtı, şef sistemine göre idare edilen bir parti, İsmet İnönü’yü ise diktatör olarak ifade etmiştir (Atayakul, 2007, s.184; Şahingiray, 1999, s.46-47). Ayrıca, CHP’nin iktisadi politikalarının ve uyguladığı devletçilik anlayışının ekonomik sıkıntılara yol açtığı savunulmuştur (Kaçmazoğlu, 2018, s.173). DP seçim kampanyası boyunca, yurt gezileri, mitingler, ocak-bucak toplantıları, esnaf ziyaretleri, köy evlerinde konaklama gibi yöntemlerin dışında afiş, broşür, beyanname, el ilanı gibi görsel propaganda materyallerinden faydalanmıştır. 1946 Genel Seçimlerinde ciddi etki yaratan “Yeter’ Söz Milletindir!” afişi 1950 yılında da kullanılmıştır. Bundan başka DP seçim broşürlerini hazırlayan İhsan Yurdoğlu, “CHP’nin oyunları ve Demokrat Parti” adında bir broşür yayımlamıştır (Büyüktolu, 2017, s.185). Seçime katılan diğer partilerden MP ve MKP, söz konusu seçimlerde hedeflenen etkiyi yaratamamıştır. Ayrıca yeni kabul edilen seçim kanunu çoğunluk sistemine dayanıyordu ve bu durum her iki partinin aleyhineydi. Zira bu iki parti tüm illerde teşkilatlanmasını kuramamıştı. Millet Partisi 63 ilin sadece 22’sinde seçimlere katılabiliştir (Uyar, 2011, s.108; Yeni Sabah, 24 Nisan 1950, s.1). Seçime katılan diğer partiler gibi Millet Partisi, toplantı, miting, afiş, broşür, radyo konuşmaları ve seçim beyannameleriyle seçmenlere ulaşmaya çalışmıştır. Basında MP’ye Kudret gazetesi destek verirken, Yeni Muhalefet, Asil Muhalefet, İzinsiz Muhalefet gibi birbirinin devamı olan dergiler MP propagandasını yapmışlardır (Toker, 1970, s.240; Uyar, 2012, s.160).

14 Mayıs 1950’de gerçekleşen seçimler, yüksek düzeyde katılım ve son derece olgunluk içeren bir atmosferde yapılmıştır. Seçmen kitlesi 63 ilde 487 milletvekili seçmek üzere sandığa gitmiş ve seçim sonuçları 18 Mayıs’ta alınmıştır. Ülke genelinde seçime katılım oranı %89,3 olurken, DP %55,2, CHP %39,6, MP %4,6 oy almıştır. DP’nin tam liste halinde kazandığı il sayısı 44, CHP’nin 8’dir. 11 ilde ise tek parti değil birden fazla parti milletvekili çıkarmayı başarmıştır. Bu doğrultuda, meclisteki milletvekili dağılımı DP 416, CHP 69, MP 1 şeklinde gerçekleşmiştir (TÜİK, 2012, s.25). 1950 Milletvekili Genel Seçimleri sonuçları itibarıyla Türk siyasi literatüründe “Beyaz İhtilal” ve “Ak Devrim” olarak tanımlanmıştır (Turan, 1999, s.281; Eroğul, 1990, s.45).

1.1950 Genel Seçimlerinde Adana

1950 Genel Seçimleri döneminde Adana’da; merkez, Kozan, Feke, Saimbeyli, Kadirli, Ceyhan, Karaisalı, Osmaniye ve Bahçe ilçeleri bulunmaktadır. Adana’nın 1945 nüfus sayımına göre nüfusu 418.740 iken 1950 nüfus sayımında bu sayı 508.518 olmuştur. 1950 yılında Adana nüfusundan 166.696 kişi şehir merkezinde, 341.822 kişi ise köylerde yaşamaktaydı. Adana’da merkez ilçeden sonra nüfusu en yoğun ilçeler sırasıyla Ceyhan, Kozan, Karaisalı, Kadirli, Osmaniye, Bahçe, Saimbeyli ve Feke’dir (1945 Genel Nüfus Sayımı, 1950, s.11-26; 1950 Genel Nüfus Sayımı, 1961, s.24). 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde Adana’da CHP, DP ve MP olmak üzere toplam üç siyasi parti seçime katılım sağlamıştır.

2. Adana’da Siyasi Parti Teşkilatlanmaları

1950 Genel Seçimleri öncesinde, Adana’da CHP ve DP’nin oldukça yaygın bir örgütlenmeye sahip olduğu görülmektedir. Özellikle DP, 1946-1950 yılları arasındaki süreci oldukça verimli geçirerek il, ilçe, köy ve bucaklarda geniş bir teşkilat ağı oluşturmuştur. DP Adana teşkilatının kuruluşu, parti içindeki lider isimlerden Refik Koraltan’ın girişimleriyle başlatılmıştır. Bu doğrultuda Koraltan, 5 Mart 1946’da Adana’ya gelerek parti teşkilatını tesis etmek üzere çalışmalar gerçekleştirmiştir (Bugün, 6 Mart 1946, s.2; Yeni Adana, 6 Mart 1946, s.2). Koraltan anılarında; “... Vilayette teşkilatı genişletmek için içimizden birinin faaliyete geçmesi düşünüldü. Bu ağır işi üzerime yüklediler. 1946 Şubatı’nın ikinci haftası içinde

Niğde-Kayseri yolu ile Çukurova’ya geçtim. Bu geçtiğim vilayetlerde tanınan, sevilen ve itimat edilen birisiydim. Bu nefis ve güvenle ilk önce pek çok tanıdığım olan Adana’dan başladım” ifadeleriyle, DP Adana teşkilatının kurulma sürecini aktarmıştır (Koraltan, 2013, s. 108). Adana’da DP teşkilatının kurulması yönündeki çalışmalar 12 Mart 1946’ya kadar devam etmiştir. Bu çalışmalar sonucunda, DP Adana il ve ilçe müteşebbis heyetine seçilen isimler belirlenerek vilayete kuruluş belgesi bildirilmiştir. Buna göre, DP Adana il müteşebbis heyeti; Bahri Berkam (doktor), Süleyman Kuntalp (doktor), Ömer Başeğmez (tüccar), Namık Yarman (şehir meclis azası), Ahmet Saygan (gazeteci), Selahattin Karazincir (tüccar), Nuri Tunç (avukat), isimlerinden oluşmuştur. Diğer taraftan il merkez ilçe müteşebbis heyeti ise Sait Nil (avukat), Hakkı Sarıdoğan (mühendis), Cahit Şendil (tüccar), Osman Esen (tüccar), M. Sıtkı İnce (çiftçi), Besim Akçıl (imalatçı), Vasıf Canbay (emekli öğretmen) olmak üzere birbirinden farklı meslek gruplarına ait kişilerden meydana gelmiştir (Yeni Adana, 12 Mart 1946, s.2; Tel, 10 Mart 1946, s.1).

DP Adana teşkilatı, 21 Temmuz 1946 Genel Seçimine kadar Ceyhan, Kadirli, Osmaniye, Saimbeyli ve Karaisalı ilçe teşkilatlarını hızlı bir şekilde kurma gayreti göstermiştir. Bu doğrultuda 1946-1950 yılları arasında şehir merkezinde, ilçelerde ve köylerde çok sayıda parti ocağı faaliyete geçirilerek teşkilat ağı genişletilmeye çalışılmıştır (Özer ve Özkan, 2023, s.539-540). Diğer taraftan, 1950 Genel Seçiminden kısa bir süre önce yapılan DP Adana il kongresi, 5-6 Mart tarihlerinde Adana Ünsal Sineması’nda gerçekleştirilmiştir. Kongre münasebetiyle, DP önde gelenleri ve ilçe delegeleri peyder pey Adana’ya gelmişlerdir. Bu kişiler arasında önemli bir yer edinen Remzi Oğuz Arık günler öncesinden Adana’ya gelerek bölgenin nabzını tutmuştur. Arık’ın şerefine Adanalı gençler Erciyes Palas lokantasında bir akşam yemeği tertip etmişlerdir (Demokrat, 3-4 Mart 1950, s.1-2). Ayrıca kongreye katılım sağlamak üzere Adnan Menderes ve Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu gibi isimler de Adana’ya gelmişlerdi (Yeni Adana, 6 Mart 1950, s.1-2). İki gün süren kongrede muhtelif memleket meseleleri ve siyasi cereyanlar üzerinde durulmuştur. Kongre’de Celal Bayar, Menderes ve Karaosmanoğlu birer konuşma yaparak, DP’nin 1950 seçim kampanyasını Adana’dan açmışlardır. Daha sonra

yapılan seçimle yeni idare heyeti belirlenmiştir. Yeni idare heyetine, Yusuf Ziya Eker, Ömer Başeğmez, İhsan Önal, G. Avşaroğlu, Y. Ceylanoğlu, Aziz Ocakcioğlu, Zeki Akçalı, Hilmi Yalçın ve Reşat Güçlü gibi isimler seçilmişlerdir (Demokrat, 7 Mart 1950, s.1-2; Seyhan, 6 Mart 1950, s.1). Kongrenin ertesi günü DP Adana İl İdare Kurulu parti merkezinde toplanarak gizli oylamayla iş bölümü yapmıştır. Oylama sonucunda, başkanlığa Dr. Hilmi Yalçın, yardımcılığına Ömer Başeğmez, sekreterliğe Aziz Ocakcioğlu ve muhasipliğe de Reşat Güçlü getirilmiştir (Demokrat, 8-9 Mart 1950, s.1).

CHP ise Adana’da köklü ve yaygın bir parti teşkilat ağına sahiptir. Dolayısıyla, parti bu yönüyle yeni teşkilatlanan DP’ye kıyasla seçimlerden önce daha avantajlı bir konumdaydı. CHP, seçimlerden önce son Adana il kongresini 1949 yılının sonunda yapmıştır. Bu amaçla Genel Başkan Vekili Hilmi Uran, Kemal Çelik, Cemal Kazancıoğlu ve Maraş Milletvekili H. Reşit Tankut kongreye katılmak üzere Adana’ya gelmişlerdir (Bugün, 15 Aralık 1949, s. 1). H. Reşit Tankut’un başkanlığı altında açılan kongrede günün meseleleri, ihtiyaçlar, tespit edilen dilekler ve seçimler hakkında görüş ve kararlar alınmıştır. Kongre dilekleri arasında en dikkat çeken husus, komünizmle mücadeleye daha geniş bir yer verilmesi olmuştur. Ayrıca kongrede, Hilmi Uran parti çalışmaları hakkında önemli bilgiler veren bir konuşma yapmıştır. Toplam 150 delegeden, 146 delegenin katılımıyla gerçekleşen kongrede, il idare kurulu asil üyeleri seçilmiştir. Seçilen isimler arasında şunlar bulunmaktadır; İbrahim Burduroğlu (fabrikatör), Hazım Savcı (çiftçi), Ahmet Sapmaz (fabrikatör), Tahsin Uğurlu (tüccar), Orhan Toroslu (doktor), Nevzat Güven (gazeteci), Zekeriya Özveren (doktor), Şükrü Güven (tüccar), Süleyman Özerdil (tüccar), Abdurrahman Musabala (çiftçi), Nejat Rona (eczacı). Yapılan iş bölümüne göre ise İl İdare Kurulu Başkanlığına İbrahim Burduroğlu, katipliğe Orhan Toroslu, saymanlığa Şükrü Güven oy birliğiyle seçilmişlerdir (BCA, 490.01.282.1134.2; Bugün, 16 Aralık 1949, s.1-3). Kongrenin ardından Hilmi Uran, teşkilat işlerini takip ve seçmenlerle temas etmek üzere görüşmeler yapmıştır. Görüşmelerin ardından şehir civarında bir gezinti de yapan Uran, halkla temas kurmuştur (Bugün, 17 Aralık 1949, s.1). Seçime katılan üçüncü parti MP’nin Adana teşkilatlanması

hakkında kısıtlı veriler mevcuttur. Parti büyük oranda yeni kurulması sebebiyle Adana’da ciddi bir teşkilat ağı oluşturamamıştır. Ayrıca parti, yerel basında gerekli desteği sağlayamamasından dolayı diğer partilere nazaran geri planda kalmıştır. 1950 Genel Seçiminden önce MP, Adana il kongresi 25 delegenin katılımıyla gerçekleştirmiştir. Kongreye Hikmet Bayur, Ahmet Tahtakılıç ve Sinan Tekelioğlu gibi isimler katılmışlardır (Yeni Adana, 3 Nisan 1950, s.1-2; Demokrat, 4 Nisan 1950, s.1-2).

3.Adana’da Siyasi Partilerin Propaganda Faaliyetleri

CHP genel merkezi, 1950 Genel Seçimleri öncesinde, ülkedeki bütün parti teşkilatlarına propaganda malzemesi olarak her türlü afiş, resim, beyanname, risale ve rozet göndermiştir. Parti binalarının süslenmesi bakımından, farklı yerlere Atatürk ve İnönü’nün resimleri, sözleri ve afişleri asılmıştır (BCA, 460.01.10.52.3; BCA, 490.01.1548.299.2). Ayrıca genel merkez, seçim masrafları karşılığında kullanması için Adana il teşkilatına 88.200 lira nakit yardımı göndermiştir. Bu paralardan, 53.135 lirası Adana merkezine, 4973 lirası Karaisali’ya, 4792 lirası Osmaniye’ye, 4500 lirası Ceyhan’a, 2790 lirası Feke’ye, 7750 lirası Kozan’a, 3303 lirası Bahçe’ye, 4300 lirası Kadirli’ye, 2657 lirası Saimbeyli’ye tahsis edilmiştir (BCA, 490.01.1523.198.1, s.1-2). Sonraki süreçte, seçim faaliyetleri doğrultusunda yapılan harcamaların evrakları parti teşkilatı tarafından genel merkeze gönderilmiştir. Yapılan harcamalar genellikle propaganda materyalleri, köylerde ve şehirlerde çalışan otomobil ve şoförlerin ücretleri, propaganda komitesine bağlı çalışanların ücretleri, miting masrafları gibi kalemleri teşkil etmektedir (BCA, 490.01.1523.198.1). Propaganda faaliyetleri doğrudan genel merkezden gelen talimatlara göre ilerlemekteydi. İl teşkilatları nezdinde propaganda komiteleri teşkil edilmiş, muntazam bir çalışma sistemi kurulması bildirilmiştir (BCA, 490.1.10.53.9; BCA, 490.1.10.52.3). Bu kapsamda, CHP kurmayları Adana’da belirli propaganda konuları üzerinden hareket etmişlerdir. İktidar partisi CHP, ilk olarak yaptığı hizmetleri ön plana çıkaran bir propaganda yürütmüştür. Adana’daki mitingde halka hitap eden dönemin Ulaştırma Bakanı Kemal Satır, “CHP hükümetlerinin hizmeti hudutsuzdur” ifadeleriyle parti seçim propagandasını sloganlaştırmıştır. Parti ocaklarında, halkevi ve halkodalarında yapılan

toplantılarda, parti propagandacıları CHP'nin ülkedeki rolü ve getirdiği yenilikler üzerinde önemle durmuşlardır (BCA, 490.1.378.1595.2, s. 2-3; Seyhan, 1 Mayıs 1950, s.159). Örneğin, Adana Halkevinde her 15 günde yapılan toplantılardan birine, Sümerbank müesseseleri müdürü Şeyda Taltırım katılmış ve "Türkiye'de sanayii gelişimi ve CHP'nin bu gelişimdeki mühim rolü" başlıklı bir konuşma gerçekleştirmiştir. Daha sonra birçok hatip söz alarak CHP'nin inkılapları ve başarıları üzerinde durmuşlardır. Devlet Bakanı ve Sümerbank müdürü gibi şahısların bilfiil propaganda sahasında yer alması parti-devlet bütünleşmesini seçim dönemine yansıtan gelişmelerden biri olmuştur (Yeni Adana, 2 Mart 1950, s.2; 10 Mart 1950, s.2). Söz konusu toplantı gibi muhtelif toplantılarda, CHP hükümetinin bugüne kadar yaptığı işler ve yapacağı icraatlar sıklıkla dile getirilmiştir. Bu toplantılarda çizilen genel çerçevede, Adana'nın Çukurova'nın İsviçre'si olacak kabiliyete haiz bulunduğu önemle vurgulanmıştır (Yeni Adana, 22 Mart 1950, s.1). Bilhassa dönemin Tarım Bakanı Cavit Oral, 30 Nisan'da Adana'ya gelerek bakanlığa ait konular üzerinde tetkiklerde bulunmak ve seçmenlerle temas etmek için ilçe ve köylere gezi başlatmıştır (BCA, 490.1378.1595.2, s.7-16). Bakan bu gezilerinde, zirai politika, orman işleri ve köylü ile çiftçinin kredi meselesiyle alakadar olmuştur. Yaptığı toplantı, miting ve beyanatlarla Adana'da ziraat işlerinde yapılacak yatırımlar konusunu gündeme getirmiştir (Yeni Adana, 2 Mayıs 1950, s.1; 3 Mayıs 1950, s.1; 5 Mayıs 1950, s.1-2; Seyhan, 8 Mayıs 1950, s.2). Yine seçim yatırımı olarak değerlendirilen ve bölgesel bazda yürütülen bu propaganda unsuruna yönelik, Adana'nın ilçelerinden Karaisalı, Feke ve Saimbeyli'deki muhtaç çiftçilere dağıtılmak üzere, 100 ton buğday ve 42 bin meyveli ve meyvemiz fidan bölgeye tahsis edilmiştir (Seyhan, 13 Mart 1950, s.3).

CHP, Adana milletvekili adaylarından birini kadın adaylardan seçmiştir. Böylece, Adana Milletvekili adayı olarak seçilen Dr. Makbule Dıblan, halkevinde bayanlara özel olarak sıklıkla toplantı tertip etmiş, miting ve gezilere katılım sağlamıştır. Bu çerçevede, propaganda faaliyetlerinde özellikle Türk inkılabının manası ve Türk kadınına etkisini gündeme taşımıştır. Yurt dışında yapılan kadın kongrelerine katıldığını ve Türk kadını olarak gördüğü itibara temas ederek, Türk kadınının ulaştığı

itibarı ortaya koymuştur (Yeni Adana, 26 Nisan 1950, s.1-3; 2 Mayıs 1950, s. 1). Ayrıca merkezden köylere giden faal partililer, CHP'nin Müdâfaa i Hukuk Cemiyetinin devamı olduğunu önemli bir propaganda maddesi olarak yürütmüşlerdir. Bu kapsamda, Kuvâ-yı Milliye'ye destek veren köylere özenle gidilmiştir. Kızılkış, Buruk, Kılınçlı ve İncirlik köylere giden partililer, köylülerle temas ederek, tarihi günleri anmışlar ve seçmenleri CHP saflarında yer almaları noktasında ikna etmeye çalışmışlardır (Yeni Adana, 4 Mart 1950, s.1). CHP'nin Adana'da düzenlediği mitinge katılım sağlayan CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek konuşmasının bir bölümünde şunları ifade etmiştir: "Adana Millî Mücadele'de bütün memlekete önder oldu. Kahramanlığını dünyaya ilan etti. Kendi yiğitliğini gösterdi. Adana şimdi de demokrasinin kabulünde bütün Türkiye'ye önder olacaktır. Adana nasıl Türkiye'ye örnek olmuşsa, Türkiye de bütün medeni milletlere karşı olgunluğun örneğini verecektir." (Yeni Adana, 9 Mayıs 1950, s.1-2; Bugün, 9 Mayıs 1950, s.1-2).

Seçim gezileri kapsamında İsmet İnönü'de Adana'ya gelerek bir miting düzenlemiştir. Bölgede tetkikte bulunduktan sonra halka hitap eden İnönü, özellikle muhalefetin şiddet politikası yürütüldüğüne dair yönelttiği eleştirilere ve 12 Temmuz beyannamesine temaslara karşı cevap vermiştir. Buna göre şu sözleri dikkat çekicidir: "...Evvela şiddet politikası mevcut mudur? Bunu tahlil edeyim. Benim başlıca muhalefette gördüğüm şiddet politikasının felsefesi, 12 Temmuz Beyannamesinin reddine ve tahribata istinat eder. 12 Temmuz Beyannamesi, siyaset mücadeleleri arasında en dar ve en az hudutlar içinde itimadı tesis etmiştir. Bu zihniyet terk olunmuş ve bu beyannamenin tek taraflı bir borç senedi olduğu telakkisi bir siyasi parti bünyesine felsefe olarak yerleştirilmiştir." (Cumhuriyet, 3 Nisan 1950, s.1; Bugün, 4 Nisan 1950, s.1-2; Turan, 2004, s.231). Seçim dönemi boyunca yurt genelinde İnönü'yü diktatör olarak niteleyen birçok propaganda örneğine rastlanmaktadır. Bu propagandaların bir benzeri de Adana'da yaşanmıştır. Ceyhan'da meydana gelen olaya göre, DP İlçe Başkan Yardımcısı ve arkadaşları çıktıkları bir propaganda gezisinde İnönü' aleyhinde çirkin ithamlarda bulundukları gerekçesiyle savcılığa sevk edilmişlerdir. Olayda Ahmet Mesrur Paksoy ve himayesindekilere Kurtkulağı köyüne gitmişlerdir. Burada

söz alan Paksoy, İnönü ile Bayar arasında bir mukayese yapmaya başlamış, bunun sonucunda da İnönü hakkında suç teşkil edecek ithamlarda bulunmuştur. Bu sözlere sinirlenen köylüler, önce şahısları kaymakamlığa şikâyet etmişlerdir. Ardından savcılığa giderek suç duyurusunda bulunmuşlardır (Yeni Adana, 18 Mart 1950, s.1).

CHP tarafından yürütülen seçim kampanyasında, tüm bu propaganda konuları ocak-bucak toplantıları, açılışlar, mitingler, köy-kasaba gezileri, 15 günde bir düzenlenen halkevi ve halkodası toplantıları, konser, film gösterileri, çay ve dans partileri gibi etkinliklerle halkın gündemine taşınmıştır. Mart ayından itibaren ocak açılışlarına hız verilmiştir. Bu açılışlardan bazılarında CHP bölge müfettişi Halit Onaran da katılarak bir konuşma gerçekleştirmiştir (Yeni Adana, 13 Mart 1950, s.2; 18 Mart, 1950, s.1). Halkevinde tekrarlanan 15 günlük toplantılarda zaman zaman partililer ve şehrin önde gelen isimleri hazır bulunmuşlardır. Bu toplantılarda Atatürk ve İnönü'ye ait sesli filmler gösterilmiştir (Yeni Adana, 24 Mart 1950, s.1). Yine seçim dönemi boyunca Adana Halkevinde ve halkodalarında çeşitli gençlik toplantıları, konserler ve danslı çaylar tertiplenmiştir (Seyhan, 27 Mart 1950, s.1; Yeni Adana, 22 Mart 1950, s.2; 17 Mart 1950, s.1). İlçe, köy-kasaba gezilerinde ise siyaseten sembol ve etkili isimler bizzat bulunmuşlardır. Bu dönemde Adana'ya gelerek muhtelif propaganda gezileri düzenleyen isimler arasında Hilmi Uran, Cavit Oral, Kemal Satır, Kasım Gülek, Kemali Bayazıt, Cemil Sait Barlas, Kemal Çelik bulunmaktadır. Hatipler bölgedeki temasları neticesinde dikkat çeken açıklamalarda bulunmuşlardır. Ulaştırma Bakanı Kemal Satır halkevinde yaptığı bir konuşmada; "... inanıyoruz ki, memlekette demokrasinin yerleşmesi ancak halk partisinin iktidarda kalmasıyla mümkündür." ifadelerine yer vermiştir. Karaisalı'da yaptığı açıklamada ise; "... halk partisinin iktidarda kalmasıyla demokrasi rejimi de teminat altına alınmış olacaktır." vurgusunu yapmıştır (Yeni Adana, 21 Nisan 1950, s.1; Seyhan, 24 Nisan 1950, s.1-2). Sağlık Bakanı Kemali Bayazıt, dört yıl içinde 200 sağlık merkezi yapılacağını ve mevcut verimli hasta yatak sayısına ilave olarak 600 yatak ilave edileceğini bildirmiştir. Ayrıca Adana memleket hastanesinin proje aşamasının tamamlanmaya yakın olduğunu beyan ederek partisinin seçim vaatlerini dile getirmiştir (Yeni Adana,

21 Nisan 1950, s.1). Birçok ilçe ve köyleri gezen Cavit Oral, seçim gündemi kapsamında milletvekili adaylarıyla beraber hareket etmiştir (Yeni Adana, 4 Mayıs 1950, s.1-3; 5 Mayıs 1950, s.1-2). Devlet Bakanı Cemil Sait Barlas, Adana ve Mersin seyahati kapsamında bölgede bulunmuştur. Adana'da akşam yemeğine katılan Barlas, yemekten sonra gazetecilerin suallerine cevap vermiştir. Yakın zamanda çözüme kavuşturulması beklenen Kadirli ve Kozan yollarıyla bizzat ilgilendiğini beyan etmiştir. Ayrıca seçimler hakkında da fikri sorulan Barlas, "Seçim acayip bir havadır. Kat'i bir şey söylenemez ama bu geziden edindiğim intibaa göre, CHP'nin kazanacağına yüzde 99 inanıyorum." beyanında bulunmuştur (Yeni Adana, 6 Nisan 1950, s.2). Kasım Gülek ise bölgede bilfiil çarşı-pazar, kahvehane gibi halkla doğrudan temas kurabileceği yerlerin yanı sıra yemekli organizasyonlara da katılım sağlamıştır (Yeni Adana, 17 Nisan 1950, s.1-2; Bugün, 18 Nisan 1950, s.2; Seyhan, 17 Nisan 1950, s.2). Gülek katıldığı organizasyonlarda gündeme dair çeşitli ifadelerde bulunmuştur. Ceyhan'da yaptığı bir konuşmada, "Türkiye'nin demokrasi sahasında muvaffak olup olmadığının delili, bu seçimdeki başarımızla belli olacaktır." görüşünü ileri sürmüştür (Yeni Adana, 15 Nisan 1950, s.1). Parti teşkilatı tarafından bu faaliyetleri destekleyici belirli teknikler kullanılmıştır. Kitle iletişim araçlarının henüz zayıf sayılabileceği bu dönemde, CHP, broşür, bayrak, rozet, seçim afişleri ve film gösterileri gibi argümanlarla seçim kampanyasını desteklemeye çalışmıştır. Adana seçim propaganda komitesi tarafından hazırlanan broşürler köylü ve halka dağıtılmıştır. Adana'da köylerde dağıtılan bir propaganda broşüründe şu cümleler yazmaktaydı: "Memleketi düşmandan, cehaletten ve harpten CHP kurtardı." (BCA, 490.01.1393.623.1; Demokrat, 28 Mart 1950, s.2).

Adana'da etkin bir teşkilatlanma ile seçime katılan DP, bölgedeki seçim kampanyasını fiilen 1 Nisan'da başlatmıştır. DP, Adana'daki seçim stratejilerinin özünü belirli konulara dayandırmış ve bunları ocak faaliyetleri, basın, broşür, afiş ve en ücra köylere kadar ulaşım gibi argümanlarla halka inerek yürütmeye çalışmıştır. Seçim süreci boyunca "Vatandaş" başlığıyla neşredilen çeşitli beyannameler yayımlanmıştır (Demokrat, 15 Mart 1950, s.1-2). DP'nin Adana'da önde gelen propaganda

konularından ilki, CHP'nin muhalefet partilerine uyguladığı iddia edilen baskı ve şiddet politikasıdır. Bu kapsamda, şehirde idari baskı uygulandığı ve devlet memurlarının CHP lehine propaganda yaptığı öne sürülmüştür. DP'nin Adana'da seçim kampanyasını başlattığı toplantıya bir kamyon jandarma gönderildiği aktarılmıştır (BCA, 490.378.1595.2, s.4; Demokrat, 1 Nisan 1950, s.1). DP tarafından düzenlenen benzer bir mitingde ise olaylar artmıştır. Hadiseye göre, hatipler konuşurken Mersin'den geldiği aktarılan kamyonlarla, davul zurnalı kişiler gürültü çıkartarak mitingi sabote etmeye çalışmışlardır. Söz konusu kişiler bununla kalmayıp, hoparlör tellerini kopartarak olayın boyutunu arttırmışlardır. DP üyeleri bunun üzerine Eski istasyon karakoluna şikâyetle bulunmuşlardır (Demokrat, 11 Mayıs 1950, s.1). Ceyhan, Tarsus ve Kozan bölgesinde çeşitli idari baskıların uygulandığı basın yoluyla sürekli dile getirilmiştir. Basında yer alan haberlere göre, Kozan Kaymakamı seçimlerin yaklaşmasıyla siyasi işlere dahil olmaya başlamıştır. Esnaf ve muhtarlar jandarma vasıtasıyla kaymakamlık binasına davet edilerek, DP'den ayrılmaları yönünde baskılara maruz tutulmuşlardır. Ayrıca DP'nin Kozan'da yaptığı etkinliği önlemek üzere kaza ile şehir arasındaki ulaşımın durdurulduğu bildirilmiştir Fevzipaşa demiryolu istasyon şefliğine ise CHP propaganda afişleri gönderilerek, işletme müdürünün bu afişleri asmakla yükümlü tutulduğu iddia edilmiştir (Demokrat, 5 Mayıs 1950, s.1-2; Demokrat, 6 Mayıs 1950, s.2). Bir başka iddiaya göre ise Ceyhan'da muhtar B. D. altı evde oturan vatandaşları CHP'ye oy vermeyecekleri gerekçesiyle, Kaymakam'ın "Seçim emri" mucibince kütüğe kaydetmemiştir (Demokrat, 11 Mart 1950, s.1-2). Ayrıca Yeni istasyonda düzenlenen mitingde bakanların resmi plakalı otomobillerle seçim propagandası yapması şiddetle tenkit edilmiştir. Bu konuya özellikle değinen CHP il idare heyetinden Aziz Ocakçioğlu, devlet imkânlarından ve kırmızı plakalı resmi otomobillerden faydalanılarak vatandaşlardan oy istemeye gitmenin doğru olmadığını ifade etmiştir (Demokrat, 7 Mayıs 1950, s.1-2). Yine Ocakçioğlu, Karaisalı bucağında yapılan açık hava toplantısında şu sözleri ile bu durumu gündeme getirmiştir; "Demokratlar hiçbir şey yapmadı demelerine rağmen, işte bugün meşakkatli yolları aşarak sizden rey istemek üzere

huzurunuzda ilk defa Halk Partisinin bir Bakanı'nın gelmiş bulunmasını DP'ye borçluyuz." (Demokrat, 23 Nisan 1950, s.1-2).

DP hatipleri, mitinglerde sıklıkla şef sisteminin ve seçim vaatleriyle siyaset yapmanın maziye karışacağını, yeni idare sisteminde siyaseten fayda sağlayacak profillere oy verileceğini ön plana çıkartmışlardır (Milliyet, 4 Mayıs 1950, s.7). DP Milletvekili adayları Sinan Tekelioğlu, "... Saltanatı devirdik. Fakat 63 vilayette 63 saltanat kurduk. Seyhan'da bir hacıya saltanatı var." sözleriyle mevcut anlayışın değişmesi gerektiğini ileri sürmüştür (Demokrat, 2 Mayıs 1950, s.1-2). DP, Adana'dan komünizm meselesine de açıklık getirmeye çalışmıştır. Seçime doğru düzenlenen son büyük mitinglerden birinde Refik Koraltan, "... Türk milleti yuvasının mülkiyetinin sahibidir. Türk milleti Müslümandır. Bu kadar sağlam manevi müesseseler üzerine kurulmuş bir cemiyetin yapısı komünizm önünde asla eğilmez." beyanatıyla meseleye açıklık getirmiştir (Demokrat, 6 Mayıs 1950, s.1-2).

Çukurova bölgesinde tarım, su kaynakları, pamuk istihsalı, demiryolu ulaşımı gibi unsurlar açısından önemli bir şehir olarak ön plana çıkan Adana'da, DP, işçi ve köylü konusunu ciddi bir propaganda unsuru yapmıştır. En ziyade işçi vatandaşları ilgilendiren ocak toplantıları için davetiye yayımlanarak ilgi çekmeye çalışılmıştır. Köylerde ise genellikle pazar meydanlarında toplanan kalabalıklarla mitingler düzenlenmiştir (Demokrat, 9 Nisan 1950, s.1-2). Bilhassa DP Adana Milletvekili adaylarından Cezmi Türk, mitinglerde ve gezilerinde çoğunlukla köylünün içinde bulunduğu duruma ve sağlık konusundaki olaylara açıklık getirmiştir (Demokrat, 26 Nisan 1950, s.1-2). Bu bakımdan, köylü meseleleri mitinglerde eleştirilen en önemli konulardan biri olmuştur. Adana'daki büyük DP mitinginde Aziz Ocakçioğlu, "... Halk Partisi köylüye radyo vaat ediyor. Köylü vatandaşları yatacak bir yuvaya kavuşturmadan onlara radyo teklif etmek köylünün ıstıraplarıyla alay etmektedir." diyerek iktidar partisine sert bir eleştiri yöneltmiştir (Demokrat, 30 Nisan 1950, s.1-3). Tarım politikası ve tarım işçilerinin durumu üzerinde de ehemmiyetle durulduğu anlaşılmaktadır. Geçim sıkıntısı yaşayan bu kesimin dertleri ve idarenin durumu üzerinde iyileşmeler yapılacağı vatandaşa izah edilmiştir (Demokrat, 4 Mayıs 1950, s.1-2; 10 Mayıs

1950, s.1). DP adayları kasket ve çarıkla eşleştirilmiştir. Adaylar hazırladığı program dahilinde, yoğun bir tempo altında otomobillerin gidemediği köylere kadar ulaşmayı başarmışlardır (Cumhuriyet, 7 Mayıs 1950, s.5; Demokrat, 4 Mayıs 1950, s.1-2). İşçilere yönelik grev hakkı meselesi de DP'nin Adana'da gündeme taşıdığı konulardan biri olmuştur. Demiryolu işçilerinin yoğunlukta olduğu bir mitingde konuşan milletvekili adayı Reşat Güçlü, grev hakkının dünyada üç ülke tarafından tanınmadığını, bunlardan birinin Rusya, diğerinin İspanya ve üçüncüsünün de Türkiye olduğunu belirtmiştir (Demokrat, 7 Mayıs 1950, s.1-2). DP'de Remzi Oğuz Arık, Cezmi Türk, Sinan Tekelioğlu, Refik Koraltan, Müfide İlhan gibi isimler propaganda süreci boyunca Adana'da oldukça etkin siyasi figürler olarak ön plana çıkmışlardır. Özellikle Sinan Tekelioğlu CHP tarafından takip edilmiştir. Miting ve toplantılarda yaptığı konuşmalardan bazıları kayıt altına alınarak, parti bölge müfettişi tarafından genel merkeze bildirilmiştir (BCA, 490.378.1595.2, s.10-16). Söz konusu isimler bilfiil mitinglerde halka hitap etmiş, toplantı ve gezilerde yer almışlardır. Kadın aday olarak Müfide İlhan, kadınlara mahsus özel bir propaganda süreci de yürütmüştür. Binlerce kadın seçmenin iştirak ettiği toplantılarda özellikle Türk kadınının demokrasi rejiminde üzerine düşen vazifeleri izah etmeye çalışmıştır (Demokrat, 2 Mayıs 1950, s.1-2; 26 Mayıs 1950, s.1).

Adana'da seçime katılan üçüncü parti olarak MP, ülke genelinde olduğu gibi Adana'da da etkin bir varlık gösterememiştir. Gerek yeni bir parti olması sebebiyle, gerekse de maddi imkânsızlıklar nedeniyle şehirde etkili bir siyasi ağ oluşturamadığı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra yerelde basın tarafından pek az destek görmüştür. MP, Adana'da seçim kampanyasını Hikmet Bayur, Osman Bölükbaşı'nın şehre gelmesiyle 2 Nisan'da açmıştır. Düzenlenen ilk mitingde Ahmet Tahtakılıç., Hikmet Bayur ve Sinan Tekelioğlu birer konuşma yapmışlardır. Hatipler, iktidar partisinin şiddet politikası ve dış tehlike konuları üzerinde durmuşlardır. Millî Mücadele Dönemi'nde Adana'nın sembol isimlerinden Sinan Tekelioğlu, "... Bir zamanlar nasıl memleketi düşman istilasından kurtardıysak bugün de Halk Partisi istilasından kurtarmaya çalışacağız." Demek suretiyle iktidara karşı çok sert bir eleştiri yöneltmiştir. (Yeni Adana 1 Nisan 1950, s.1; 3 Nisan 1950,

s.1-2; Demokrat, 4 Nisan 1950, s.1-2). Seçim kampanyası boyunca MP, Adana'nın çeşitli bölgelerinde yaptığı mitinglerle propaganda faaliyetlerini yürütmüştür. Ayrıca parti il teşkilatı Mareşal Fevzi Çakmak'ın anısına bir tören düzenlemiştir (Demokrat, 28 Nisan 1950, s.3; Seyhan, 17 Nisan 1950, s.2).

Adana'da 1950 Genel Seçimlerine katılan siyasi partiler, çeşitli seçim stratejileri ve propaganda faaliyetleri üzerinden hareket etmişlerdir. Bu doğrultuda, partiler faaliyetlerini, mitingler, ocak-bucak toplantıları, köy-kasaba gezileri, çarşı-pazar görüşmeleri, nutuklar, söylevler gibi çeşitli etkinlikler üzerinden yürüterek, halkla doğrudan temas sağlamışlardır. Böylelikle, parti üyeleri mensubu oldukları partilerinin seçim propagandasını yürütürken, aynı zamanda halkın sorunlarını yakinen dinlemiş, çözüm önerilerini ve hedeflerini anlatmışlardır. Bunun ötesinde, propaganda faaliyetlerinin geniş kitlelere yayılması amacıyla, broşür, seçim afişi, beyanname, bayrak, rozet, film gösterileri gibi argümanlar da kullanmışlardır. Bölgesel olarak farklılık gösteren argümanlara ek olarak, yerel basın partilerin önemli bir propaganda aracı olmuştur. Nitekim Adana'da, Demokrat gazetesi, Bugün gazetesi, İleri gazetesi, Seyhan gazetesi ve Yeni Adana gazetesi dönemin önde gelen kitle iletişim unsuru olmuştur. Dolayısıyla 1950 Genel Seçimleri öncesinde Adana'da yoğun bir seçim faaliyeti yaşanmıştır.

4. Adana'da Partilerin Milletvekili Aday Tespitleri

Liste usulü çoğunluk sisteminin uygulandığı 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde Adana'da çıkarılacak milletvekili sayısı on bir olarak tespit edilmiştir (Tuncer, 2003, s.239). Buna göre partiler Adana'da on bir milletvekili adayı duyuracaktı. Partiler, başvuruların ardından sırasıyla aday yoklamalarını gerçekleştirmişlerdir. CHP aday yoklaması, 9 Nisan'da Adana Halkevinde CHP bölge müfettişi Halit Onaran başkanlığında yapılmıştır. Yoklamaya 278 delegeden 265 delege katılmış ve 15 aday arasından 8 kişi gizli oy açık tasnifle seçilmiştir. Kalan 3 kişi parti genel merkezi tarafından belirlenen %30'luk kontenjan dâhilinde belirlenmiştir. Buna göre CHP Adana Milletvekili adayları şu isimlerden oluşmuştur: Hilmi Uran, Kemal Satır, Kemal Çelik, Cavit Oral, Kasım Gülek, Tevfik Yıldırım, Yusuf Ziya Erzin, Ferit Celal Güven, Makbule Dıblan,

Ahmet Remzi Yüreğir ve İbrahim Burduroğlu (Yeni Adana, 10 Nisan 1950, s.1-3; 18 Nisan 1950, s.1; BCA, 490.1.341.1428.1, s.5).

DP Adana teşkilatı ise adaylık başvurularını mart ayından itibaren almaya başlamıştır. İlk etapta DP adaylığına ilgi ve alakanın yüksek olduğu anlaşılmaktadır. DP Adana milletvekili aday listesi kesin olarak 25 Nisan’da yayımlanmıştır. Buna göre, adaylar şu isimlerden meydana gelmiştir: Remzi Oğuz Arık, Zeki Akçalı, M. Ali Alaybey, Arif Nihat Asya, Sedat Barı, Tefik Coşkun, Yusuf Ziya Eker, Salim Serçe, Reşat Güçlü, Mahmut Kibaroglu ve Cezmi Türk (Demokrat, 25 Nisan 1950, s.1; Yeni Adana 17 Mart 1950, s.1). MP ise 13 Nisan’da yaptığı yoklama ile 6 aday belirlemiştir. Bu adaylara ilaveten 23 Nisan’da parti merkezi tarafından 5 isim daha eklenmiş ve MP Adana’da 11 aday ile seçime katılmıştır (Demokrat, 14 Nisan 1950, s.3; Yeni Adana, 24 Nisan 1950, s.2). MP Adana Milletvekili adayları şu şekildedir: Mustafa Boyvodaoglu, Ali Rıza, Emin Atalay, Sadi Ozayan, Kenan Ünsaldı, Naşit Güneysu, İhsan Altay, Hasan Özkavnakdan, Talip Taşel ve Meşuk Partal (Yeni Adana, 24 Nisan 1950, s.1).

5. Adana’da 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları

Adana’da halk, 1950 Genel Seçimine yoğun teveccüh göstermiştir. İhtiyar bir kadının sedyeyle, yarı felç bir ihtiyarın da koltuk ile gelerek oy hakkını kullandığı görülmüştür. Seçmenlerin gösterdiği olgunluk ve demokrasi anlayışı sayesinde, seçim günü herhangi bir olumsuz hadise kaydedilmemiştir. DP, yurt genelinde olduğu gibi Adana’da da seçimi büyük bir çoğunlukla kazanmıştır. Seçim sonuçlarını yerel basın ilgi ve alaka ile takip etmiştir. Bugün gazetesi, “Seçim Sükûnet ve Huzur İçinde Yapıldı” başlığı ile seçime dair bulguları duyururken, Demokrat gazetesi, “Yaratılan Büyük Eser Milletimize Kutlu Olsun!” manşetini kullanmıştır (Bugün, 15 Mayıs 1950, s.1; Demokrat, 16 Mayıs 1950, s.1). Diğer gazetelerden Seyhan gazetesi, “Türk Demokrasisinin Son Zaferi” başlığını kullanmış, Yeni Adana gazetesi ise “Demokrasi Hayatında Türk Milletinin Gösterdiği Olgunluk Yurt Dışında Türk Milleti İçin Büyük Bir Sempati Tezahürüne Sebep Oldu” manşetini atmıştır (Seyhan, 29 Mayıs 1950, s.1; Yeni Adana, 16 Mayıs 1950, s.1). 1950 Genel Seçimlerinde

Adana’ya dair veriler ve elde edilen seçim sonuçları şu şekildedir:

Tablo 1. 1950 Genel Seçimlerinde Adana’ya Dair İstatistik Veriler (TÜİK, 2012, s.26; BCA, 30.01.52.312.4, s.1-3).

1950 Genel Seçimlerinde Adana	Seçime Katılan Partiler	Partilerin Oy Sayısı	Partilerin Oy Oranı (%)
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 195.544	DP	91.178	53,1
Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 174.969	CHP	77.189	45,0
Katılım Oranı (%): 89,5	MP	3.515	2,1
Milletvekili Sayısı: 11			

Diğer taraftan, Adana’da seçimi kazanan DP Milletvekili adayları ise şu isimlerden oluşmaktaydı;

Tablo 2. 1950 Genel Seçimlerinde Adana Milletvekilleri (Demokrat, 16 Mayıs 1950, s.1-2; Milliyet, 16 Mayıs 1950, s.1; TBMM Albümü, 2010, s.591-592).

1950 Genel Seçimlerinde Adana’da Seçimi Kazanan Milletvekili Adayları	Milletvekili Seçilen İsimlerin Meslekleri
Zeki Akçalı	Çiftçi
Remzi Oğuz Arık	Arkeolog
Arif Nihat Asya	Öğretmen
Sedat Barı	Doktor
Tefik Coşkun	Hukukçu
Yusuf Ziya Eker	Doktor
Reşat Güçlü	Gazeteci, Tüccar
Mahmut Kibaroglu	Çiftçi
Salim Serçe	Doktor
Sinan Tekelioğlu	Millî Mücadele Komutanı, Avukat
Cezmi Türk	Doktor

Adana’da, CHP’nin seçimleri kaybetmesindeki nedenler ve DP’nin ciddi başarısının altındaki etmenler birçok bileşene bağlıdır. Bu bileşenlerin temelinde siyasi, sosyal

ve ekonomik unsurlar yer almaktadır. Esasında, siyasal davranışların sosyo-ekonomik temellere göre şekillendiği varsayımından hareketle, pamuk istihali, demiryolu işçileri, tarım işçileri ve köylü kesiminin ağırlıklı olduğu Adana’da, bölgenin sosyo-ekonomik durumu seçime etki ettiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla, DP’nin işçi ve köylülere yönelik bölgesel propagandası ve siyaseti, Adana’da başarıyı getiren önemli unsurlardan biri olmuştur. DP, ocak-bucak örgütleriyle ve milletvekili adaylarının profilleri sayesinde işçi ve köylü tabanına ulaşabilmiştir. DP ve CHP rekabetine Kaçmazoğlu şöyle bir yorum getirmektedir; *“1950-1960 döneminde, DP ve adayları geleneksel çevrelere daha yakındır. CHP’nin 27 yıllık bir iktidar yıpranmışlığı vardır. Belirli bir sınıfsal yapı oluşmaya başlamıştır. DP, popülist bir söylemle yaptıklarını farklı şekilde anlatabilmektedir. Bürokrasi halka yabancılaşmış ve halktan uzaklaşmıştır. Tüm bu nedenler, CHP ile DP arasındaki iktidar mücadelesini DP’nin yararına sonuçlandırmıştır.”* (Kaçmazoğlu, 2018, s.128-131). Bu açıdan meseleye bakıldığında, şehirde meydana gelen seçim sonuçlarının, sosyo-ekonomik tabanda şekillenen bir siyasal yansıma olduğunu söylemek mümkündür. Bir başka açıdan ise Devlet Bakanlarının ve devlet kurumlarında görev alan şahsiyetlerin, seçim döneminde propaganda faaliyetlerine katılmaları ve devlet imkânlarının seferber edilmesi gibi unsurlar, seçim döneminde parti-devlet bütünleşmesini yansıtan gelişmeler olmuştur. Bu noktada, seçim sonuçlarını parti-devlet bütünleşmesine bir tepki olarak okumak mümkündür.

SONUÇ

Türkiye, II. Dünya Savaşından sonra çok partili demokratik düzene geçişi sağlayan önemli ülkelerden biri olmuştur. Türkiye’nin modernleşme sürecinde kritik bir noktayı oluşturan bu atılım, sıkıntılı bir dönemin ardından sükûnet ve olgunluk içinde yapılan 1950 Genel Seçimleriyle başarıya ulaşmıştır. Zira, savaşın dünya konjonktürünü olumsuz anlamda etkilediği bir ortamda, koşullar ülkeler için son derece olumsuzlaşmıştır. Türkiye’de yaşanan ekonomik ve sosyal problemler, halkın yaşadığı mağduriyetler, CHP ve halk arasında yaşanan kopukluk dönemin olumsuzluklarını teşkil eden başlıca sorunlardır. Böyle bir ortamda, CHP’nin içinden ayrılan isimlerin kurduğu bir parti olan DP, ciddi bir muhalefet çizgisi

oluşturmuştur. DP, oluşturduğu bu çizgiyi 1946 Genel Seçimlerinde göstermiştir. Türk demokrasi tarihine bir takım yeni sonuçlar getiren bu seçimlerde DP, kitlelerin desteğini sağlamış ancak seçimlere şaibe karışması nedeniyle istediği sonucu elde edememiştir. DP, kuruluş süreciyle birlikte özellikle geleneksel değerlere bağlı şehirli, işçi, esnaf, tüccar, köylü gibi çevrelerin siyasette temsiliyetine özen göstermiştir. 1946-1950 yılları arasında yaşanan sürecin ardından, 14 Mayıs 1950’de yapılan seçimler Türk demokrasi tarihine geçmiştir. Çünkü, söz konusu döneme bakıldığı zaman, Türkiye’de ve dünya genelinde tek parti idaresinden, çok partili siyasal rejime geçilmesi ve iktidarın demokratik yollarla muhalefete devredilmesi kaydedilmiş bir gelişme değildi. Böylelikle, halkın iradesinin yanı sıra Türk yöneticiler ve dönemin diğer siyasi aktörlerinin de katkılarıyla iktidar demokratik yollarla muhalefete devredilmiştir.

1950 Genel Seçimlerinde, Adana’da seçime katılan partilerin yoğun propaganda faaliyetleri yürüttüğü görülmüştür. Bu döneme kadar, böyle bir atmosferin istikrarına pek alışık olunmayan bir ülkede, partiler ve halk arasında ciddi bir etkileşim kurulduğu öne sürülebilir. Bilhassa, bölgesel olarak propaganda ve siyaset yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Bu noktada, parti teşkilatlarının ocak-bucak örgütleriyle hareket ederek sürdürdüğü aktif faaliyetler, kullanılan seçim materyalleri, düzenlenen mitingler, toplantılar, geziler ve söylevler seçim döneminin etkileşim unsurları olmuştur. Böylelikle seçmen kitlesine ulaşmayı hedefleyen partiler, demokratik düzenin sağladığı atmosferden yararlanarak siyaset yapmışlardır. Bunun sonucunda, CHP “Çukurova’nın İsviçre’si”, “CHP hükümetlerinin hizmetleri hudutsuzdur” gibi sloganlar geliştirirken, DP daha çok tarım, demiryolu işçileri ve köylülere yönelik propaganda faaliyetleriyle politikalarını Adana’dan gündeme taşımıştır. Burada partiler açısından dikkat çeken en önemli husus zirai politikalar olmuştur. Çünkü Adana, Çukurova bölgesinde verimli topraklar üzerine kurulu bir şehir olarak dikkatleri üzerine çekmekteydi. Öte yandan, CHP’nin bakanları bölgeye sevk ederek seçim faaliyeti yürütmesi bir başka önemli nokta olmuştur. Devlet Bakanlarının bilfiil propaganda sahasında yer alması seçim döneminde parti-devlet bütünleşmesini gösteren önemli bir ayrıntı olmuştur. Adana’da seçimin

neticelerine bakıldığında bu durum, CHP lehine değil aleyhine sonuç yaratmıştır. DP’de, Cezmi Türk, Remzi Oğuz Arık ve Sinan Tekelioğlu gibi şahsiyetlerin rolü seçim sonuçlarına yansımıştır. MP ise, ülke genelinde olduğu gibi Adana’da da oldukça düşük bir etki yaratmıştır. Sonuç olarak, Adana’da 1950 Genel Seçimlerinde partiler ve halk arasında son derece efektif bir siyasal etkileşim yaşanmıştır. Oldukça renkli ve yoğun geçen seçim faaliyetleri, siyasetin toplumsal tabana yayılmasında önemli bir etken olmuştur.

KAYNAKLAR

Akıncı, T. (2021). Demokrat Parti (1946-1960), Remzi Kitabevi, İstanbul.

BCA, 30.01.52.312.4.

BCA, 460.01.10.52.3.

BCA, 490.01.1393.623.1.

BCA, 490.01.1523.198.1.

BCA, 490.01.1548.299.2.

BCA, 490.01.282.1134.2.

BCA, 490.1.10.53.9.

BCA, 490.1.341.1428.1.

BCA, 490.1.378.1595.2.

Bugün, 15 Aralık 1949, Sayı: 2779.

Bugün, 15 Mayıs 1950, Sayı: 2905.

Bugün, 16 Aralık 1949, Sayı: 2780.

Bugün, 17 Aralık 1949, Sayı: 2781.

Bugün, 18 Nisan 1950, Sayı: 2882.

Bugün, 4 Nisan 1950, Sayı: 2870.

Bugün, 6 Mart 1950, Sayı: 1685.

Bugün, 9 Mayıs 1950, Sayı: 2899.

Burçak, S., R. (1979), Türkiye’de demokrasiye geçiş (1945-1950), Olguç Matbaası, Ankara.

Büyüktolu, R. (2017). Milletvekili genel seçimlerinde Demokrat Partinin seçim propagandaları (1946-1957), Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.

Cumhuriyet, 1 Mayıs 1950, Sayı: 9241.

Cumhuriyet, 12 Nisan 1950, Sayı: 9223.

Cumhuriyet, 16 Nisan 1950, Sayı: 9226.

Cumhuriyet, 19 Nisan 1950, Sayı: 9229.

Cumhuriyet, 26 Mart 1950, Sayı: 9205.

Cumhuriyet, 29 Nisan 1950, Sayı: 9239.

Cumhuriyet, 3 Nisan 1950, Sayı: 9214.

Cumhuriyet, 30 Nisan 1950, Sayı: 9240.

Cumhuriyet, 7 Mayıs 1950, Sayı: 9247.

Demokrat, 1 Nisan 1950, Sayı: 1022.

Demokrat, 10 Mayıs 1950, Sayı: 1055.

Demokrat, 11 Mart 1950, Sayı: 1005.

Demokrat, 11 Mayıs 1950, Sayı: 1056.

Demokrat, 14 Nisan 1950, Sayı: 1033.

Demokrat, 15 Mart 1950, Sayı: 1008.

Demokrat, 2 Mayıs 1950, Sayı: 1048.

Demokrat, 23 Nisan 1950, Sayı: 1041.

Demokrat, 26 Nisan 1950, Sayı: 1043.

Demokrat, 28 Mart 1950, Sayı: 1018.

Demokrat, 3 Mart 1950, Sayı: 998.

Demokrat, 3 Mayıs 1950, Sayı: 1049.

Demokrat, 30 Nisan 1950, Sayı: 1047.

Demokrat, 4 Mart 1950, Sayı: 999.

Demokrat, 4 Mayıs 1950, Sayı: 1050.

Demokrat, 4 Nisan 1950, Sayı: 1024.

Demokrat, 5 Mayıs 1950, Sayı: 1051.

Demokrat, 6 Mayıs 1950, Sayı: 1052.

Demokrat, 7 Mart 1950, Sayı: 1001.

Demokrat, 7 Mayıs 1950, Sayı: 1053.

Demokrat, 8 Mart 1950, Sayı: 1002.

Demokrat, 9 Nisan 1950, Sayı: 1029.

Demokrat, 9 Mart 1950, Sayı: 1003.

Eroğul, C. (1990). Demokrat Parti tarihi ve ideolojisi, İmge Kitabevi, Ankara.

Kaçmazoğlu, H., B. (2018). Demokrat Parti dönemi toplumsal tartışmaları, Doğu Kitabevi, İstanbul.

Koraltan, R. (2013). Tek parti devrinden 27 Mayıs İhtilali’ne demokratlar: DP’nin kurucusu anlatıyor.

- (Haz. K. Maman). Timaş Yayınları, İstanbul.
- Köseler, O. (2023). Demokrat Parti döneminde Maraş'ta seçimler ve siyaset, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Milliyet, 16 Mayıs 1950, Sayı: 13.
- Milliyet, 4 Mayıs 1950, Sayı: 3.
- Milliyet, 5 Mayıs 1950, Sayı: 4.
- Özer, S., & Özkan, K. (2023). "1946 Genel Seçimleri: Adana Örneği". Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (59 Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 535-557.
- Seyhan, 1 Mayıs 1950, Sayı: 159.
- Seyhan, 13 Mart 1950, Sayı: 152.
- Seyhan, 17 Nisan 1950, Sayı: 157.
- Seyhan, 24 Nisan 1950, Sayı: 158.
- Seyhan, 27 Mart 1950, Sayı: 154.
- Seyhan, 29 Mayıs 1950, Sayı: 162.
- Seyhan, 6 Mart 1950, Sayı: 151.
- Seyhan, 8 Mayıs 1950, Sayı: 160.
- Şahingiray, Ö. (1999). Celal Bayar'ın 1946, 1950 ve 1954 yılları seçim kampanyasındaki söylev ve demeçleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1999.
- TBMM albümü (1920-2010). (2010), Cilt 2, Gökçe Ofset.
- Tel, 10 Mart 1946, Sayı: 296.
- Toker, M. (1970). Tek partiden çok partiye, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Tuncer, E. (2003). Osmanlı'dan günümüze seçimler (1877-2002), TESAV, Ankara.
- Turan, İ. (2004). İsmet İnönü konuşma, demeç, makale, mesaj ve söyleşileri (1944-1950). TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu, Ankara.
- Turan, Ş. (1999). Türk devrim tarihi-çağdaşlık yolunda yeni Türkiye (10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950). Cilt 4, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- TÜİK milletvekili genel seçimleri 1923-2011. (2012), TÜİK Matbaası, Ankara.
- Uyar, H. (2011). Türk demokrasi tarihi ve seçim sistemi açısından 1950 seçimlerinin analizi, Anka Yayınları, İzmir.
- Uyar, H. (2012). Tek parti dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi, Boyut Yayıncılık, İstanbul.
- Vakit, 10 Mayıs 1950, Sayı: 11707+955.
- Yeni Adana, 1 Nisan 1950, Sayı: 7560.
- Yeni Adana, 10 Mart 1950, Sayı: 7541.
- Yeni Adana, 10 Nisan 1950, Sayı: 7567.
- Yeni Adana, 12 Mart 1946, Sayı: 6305.
- Yeni Adana, 13 Mart 1950, Sayı: 7543.
- Yeni Adana, 15 Nisan 1950, Sayı: 7572.
- Yeni Adana, 17 Mart 1950, Sayı: 7547.
- Yeni Adana, 17 Nisan 1950, Sayı: 7573.
- Yeni Adana, 18 Mart 1950, Sayı: 7548.
- Yeni Adana, 18 Nisan 1950, Sayı: 7574.
- Yeni Adana, 2 Mart 1950, Sayı: 7534.
- Yeni Adana, 2 Mayıs 1950, Sayı: 7585.
- Yeni Adana, 21 Nisan 1950, Sayı: 7577.
- Yeni Adana, 22 Mart 1950, Sayı: 7551.
- Yeni Adana, 24 Mart 1950, Sayı: 7553.
- Yeni Adana, 24 Nisan 1950, Sayı: 7579.
- Yeni Adana, 3 Mayıs 1950, Sayı: 7586.
- Yeni Adana, 3 Nisan 1950, Sayı: 7561.
- Yeni Adana, 4 Mart 1950, Sayı: 7636.
- Yeni Adana, 4 Mayıs 1950, Sayı: 7587.
- Yeni Adana, 5 Mayıs 1950, Sayı: 7588.
- Yeni Adana, 6 Mart 1946, Sayı: 6300.
- Yeni Adana, 6 Nisan 1950, Sayı: 7564.
- Yeni Adana, 9 Mayıs 1950, Sayı: 7591.

Yeni Sabah, 24 Nisan 1950, Sayı:3972.

Yeşil, A. (2001). Türkiye’de çok partili hayata geçiş,
Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Yılmaz, E. (2020). Demokrat Partinin seçimleri, DBY
Yayınları, İstanbul.

21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı. (1950). T.C.
Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, İstanbul.

22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı. (1961). T.C.
Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, İstanbul.

Araştırmacıların Makaleye Katkı Oranı Beyanı

1.yazar katkı oranı: %50

2.yazar katkı oranı: %50